

gelmien tutkimuksen piirissä ansioitunutta ihmistä, joilla kellään ei ole kynä keskellä kämmentä, kirjoittaa kirjan, kirjasta tulee hyvää jälkeä. Näin on nyt käynyt. Käsillä on kirja, joka käy läpi alkoholin tärkeimmät haitat, mahdollisuudet saada apua alkoholiongelmiin sekä erityisesti tämän avun hakumatkalla vastaan tulevia ongelmia. Kirjaa lukiessa tulee sinänsä hyvä mieli, onhan asiat esitetty "oikein hyvin".

Herää kuitenkin kysymyksiä siitä, keille tämä kirja on kirjoitettu ja miksi (vaikka Kari Suomalainen sanookin, ettei hyvän tuotteen yhteydessä voi syntyä kysymyksiä siitä, miksi tämä on tehty). Kirjan esipuhe ja takakansi ilmoittavat, että kirja on suunnattu ensisijaisesti auttajille, mutta samalla juopolle, alkoholista suurkuluttajalle, alkoholistille, kenelle tahansa alkoholiongelma kärsivälle. Kirja palvelee myös sosiaalitoimen ja terveydenhuollon yhteistyötä alkoholiongelmiensa hoidossa. Esipuheessa ilmoitetaan, ettei ole haluttu syventyä alkoholipolitiikkaan.

Harva meistä jaksaa uskoa siihen, että alkoholiongelmiinsa apua tarvitseva lähtee hakemaan apua kirjoista. Siis kirja on käytännössä suuntautunut alan ammattilaisten käsiin (sana "ala" ymmärrettäköön hyvin laueasti). Mitä kirja heille sitten keskeisenä viestinään antaa? Vastaus voisi olla: tämän verran, mutta ei valitettavasti monista syistä enempää. Toisin sanoen kirjoittajat maalaavat kuvan alkoholihaitoista ja avun mahdollisuuksista arkipäiväiseksi ja elämän mukaiseksi. Tässä kirjassa alkoholiongelmiilla ja alkoholin käytöllä ei ole mitään erityistä juontaa, niin kuin ei elämälläkään. Ihmiset juovat hyvin erilaisista syistä. Alkoholista aiheutuu haittoja, joista hiipivimmät ja vakavimmat eivät ole kunnolla suuren juovan yleisön tiedossa. Apua

joudutaan, ja niin on tarkoituksenmukaistakin, antamaan monilla tavoilla. Näistä mikään tapa ei ole ylitse muiden. Kaikilla lähestymistavoilla on omat etunsa, ja niissä on omat ongelmansa.

Edellä tarkoitettu "alan" väki kentällä, kunnallisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa, järjestöissä, seurakunnissa, kouluissa jne., on ollut viime vuosina päihdeksymyksissä selvästikin vähän ymmällään. Lehtiin pääsevät raflaavat otsikot. Yksi kuppikunta ilmoittaa: meillä on ainut oikea oppi ja siitä tehty oikea hoito. Toisaalla elämöidään viinan vaikutuksilla aivoihin tai viinan osuudella yleisessä yhteiskunnallisessa rötöstelyssä. Päihdeongelmien matkapuhujilta odotetaan samaa repäisevyyttä. Tällaiseen käyttöön tästä kirjasta ei ole. Sen sijaan sitä voi suositella sellaiselle alalla työskentelevälle ihmiselle, joka on katsellut alkoholiongelmiensa monipolkuaisuutta silmät auki ja haluaa vakavissaan hakea toimivaa tapaa puhua alkoholista ja avun hakemisesta.

Kirjasta tunkee esille oikeastaan yksi uutuus: kohtuujuomisen paikkaa hoidon tavoitteena puolustellaan määrätietoisesti. Tämän tavoitteen on saatava olla ja elää yhtenä vaihtoehtona muiden, tiukempien rinnalla. Kirja voi joutua tämän lukunsa vuoksi väärän opin listoille, mutta kirjoittajat lienevät tämän tienneet kirjoittaessaan.

Tämä kirja on "humanistinen" luotus alkoholiongelmiin. Minäkäläinen sitten olisi ei-humanistinen lähestymistapa? Se voisi lähteä ensinnäkin liikkeelle etyylialkoholista kemiallisena ja farmakologisena aineena. Oleellista on viina ja sen ominaisuudet, sen jälkeen on toissijaista, miten ja keiden kohdalla ongelmia syntyy. Ongelmathan tunnetaan jo valmiiksi. Päihdehuollon tehtävänä on toistaa valmiita opinkappaleita. Tervetuloa meille: Me tie-

dämme, mitkä sinun kysymyksesi ovat — vastauksetkin ovat jo valmiina. Jos tällaiseen toimintaan tarvitaan kirjallisuutta, on kaikki syy unohtaa tämä kirja.

Simo Kokko

Tietoja vuoden 1985 anniskelutoiminnasta

Alkoholijuomien kokonaiskulutus kasvoi viime vuonna 0,2 % (100 %:n alkoholina laskettuna). Asukasta kohti laskettuna kulutus väheni 0,5 %. Alkon myyjien keväisen lakon vuoksi vähittäismyynti väheni 3,2 %, kun anniskelukulutus kasvoi osittain samasta syystä 4,0 %. Anniskelukulutus jakautui siten, että alkoholilain alainen anniskelukulutus kasvoi 5,1 % ja keskiolutkahviloiden keskioluen myynti väheni 0,9 %.

Anniskeluoikeuksien myöntäminen

Alkon hallintoneuvoston vahvistamien myöntämisperiaatteiden mukaista tiukkaa anniskeluoikeuksien myöntämispolitiikkaa jatkettiin kertomusvuonna. Alkon hallintoneuvoston vuosiksi 1986—88 vahvistamat myöntämisperiaatteet on kerrottu Alkoholipolitiikka-lehden numerossa 1/1986. Samassa yhteydessä on myös kerrottu 1. 3. 1986 voimaan tulleet anniskeluohjekokoelman muutokset.

Vuonna 1985 oli uusien anniskeluoikeuksien lisäys rajoitettu siten, että tavanomaisten A- ja B-oikeuksien määrä sai kasvaa noin 1 % ja lajivalikoimaltaan rajoitettujen oikeuksien määrä noin 3 % anniskeluoikeuksien kokonaismäärästä. Toimivien ravintoloiden anniskelualueiden laajennukset tuli pyrkiä rajoittamaan

noin 1 %:iin.

Anniskeluoikeuksia myönnettäessä kiinnitettiin erityistä huomiota perustettavien ravintoloiden sijaintiin ja siihen, miten niiden toiminta-ajatus tulee tyydyttämään väestön tarpeet. Anniskeluoikeuksien myöntäminen painottui rajoitettuihin oikeuksiin. Niitä annettiin erityisesti pienille, hyviksi ruokapaikoiksi osoittautuneille lounas- ja erikoisruokaravintoloille sekä pienille hyvin hoidettujen, lähinnä

matkailijoita palvelevien majointusliikkeiden ravintoloille.

Hallintoneuvosto käsitteli kertomusvuonna kaikkiaan 148 anniskeluoikeushakemusta. Näistä hylättiin 53. Uusia oikeuksia myönnettiin 86 ja ennakkopäätöksiä anniskeluoikeuksien myöntämisestä hankkeen valmistuttua tehtiin 9. Uusista oikeuksista oli A-oikeuksia 14, B-oikeuksia 5 ja lajivalikoimaltaan rajoitettuja oikeuksia 67.

Kertomusvuonna aloitti toi-

mintansa 88 ravintolaa ja 21 anniskelusopimusta purettiin ravintolan lopettamisen vuoksi. Voimassa olevien oikeuksien lisäys oli näin ollen 67 eli 4,2 %. Vuoden päättyessä oli toiminnassa 105 lajivalikoimaltaan rajoitettua A-oikeutta ja 135 rajoitettua B-oikeutta. Toimintansa aloittaneista 12 oli ylemmässä hintaryhmässä ja 76 perushintaryhmässä. Kertomusvuonna hyväksyttiin 174 omistajanvaihdosta sekä 123 rakenteellista ja toiminta-ajatuksen muutosta.

Ravintoloiden määrän muutokset oikeusluokittain, hintaryhmittäin ja tyypeittäin ilmenevät taulukoista 1 ja 2. Omistajaryhmittäin tarkasteltaessa (taulukko 3) jatkui viime vuosien kehitys eli yksityisten omistamien ravintoloiden lukumäärä kasvoi voimakkaasti, kun taas osuustoiminnallisten ravintoloiden lukumäärä väheni.

Keskioluen anniskelulupia oli vuoden lopussa voimassa 2 618. Lupien määrä lisääntyi viime vuonna 64:llä. Yleissuostumusta

Taulukko 1. Anniskeluoikeudet oikeusluokittain ja hintaryhmittäin 31. 12. 1985

	A	B	yht.	muutos vuoden alusta
Erityishintaryhmä.....	47		47	+ 3
Ylempi hintaryhmä.....	482	3	485	+ 17
Perushintaryhmä.....	873	249	1 122	+ 47
Yhteensä.....	1 402	252	1 654	+ 67
Muutos vuoden alusta.....	+ 74	- 7	+ 67	

Taulukko 2. Anniskeluravintolat tyypeittäin ja hintaryhmittäin 31. 12. 1985

	lukumäärä	muutos vuoden alusta	keskim. asiakas- paikkoja/ ravintola	erityis	hintaryhmät ylempi	perus pöytiin tarjoilu	itse- palvelu
Kaupunki- ja kokous- hotellit.....	64	+ 3	601	33	31	—	—
Lomahotellit.....	109	+ 4	244	—	64	44	1
Taajamahotellit.....	209	+ 4	258	—	133	72	4
A-ruokaravintolat.....	195	+ 38	142	10	88	94	3
B-ruokaravintolat.....	131	+ 9	78	—	1	128	2
Viihderavintolat.....	292	- 9	251	3	71	201	17
Olutravintolat.....	131	- 4	134	—	4	78	49
Kortteli- ja kantapaikat...	335	+ 12	130	—	17	252	66
Poikkeukselliset.....	188	+ 10	193	1	76	52	59
Yhteensä.....	1 654	+ 67	207	47	485	921	201

Taulukko 3. Anniskelusopimukset omistajaryhmittäin 31. 12. 1985 ja omistajaryhmien %-osuudet anniskelusopimuksista, asiakaspaikoista ja myynnistä vuonna 1985

	lukumäärä	muutos vuoden		osuusprosentit		
		alusta	anniskelu- sopimuksista ¹	asiakas- paikoista	ravintola- myynnistä	
Yksityiset.....	947	+87	57,3	49,1	42,7	
Osuustoiminnalliset	418	-13	25,3	28,0	35,6	
Yhdistykset, kerhot, kuntapohjaiset	196	- 8	11,8	14,6	10,2	
Valtio	93	+ 1	5,6	8,3	11,5	
Arctia Oy	36	-1	2,2	4,2	6,1	
Kantaravintolat Oy	39	+2	2,4	2,7	3,6	
Liikenneravintolat Oy.....	9	—	0,5	0,5	0,7	
Yhteensä.....	1 654	+67	100,0	100,0	100,0	

¹Osuudet vuonna 1975 olivat: yksityiset 45 %, osuustoiminnalliset 33 %, yhdistykset, kerhot ja kuntapohjaiset 17 % sekä valtio 5 %. Kuntapohjaisten vähenemistä selittää osittain se, että 1980-luvun alussa Rantasipi-ketjun 12 sopimusta siirrettiin yksityisten ryhmään.

keskioluen anniskeluun ei viime vuoden lopussa ollut annettu lainkaan 12 kunnassa ja se oli peruutettu 45 kunnassa. Vuonna 1985 yksi kunta peruutti yleis-suostumuksen. Yrittäjä oli 196 keskioluen anniskelupaikassa sitonut anniskelun ruoan tarjoi-luun. Keskioluen anniskelupalk-kio on tällöin pulloa kohti enin-tään 70 penniä suurempi kuin muissa keskioluen anniskelupai-koissa.

Anniskelukulutus

Alkoholilain alainen anniske-lukulutus kasvoi viime vuonna 100 %:n alkoholina laskettuna 5,1 % edelliseen vuoteen verrat-tuna (taulukko 4). On arvioitu, että ilman myyjien kuukauden pituista lakkoa (29. 3.—28. 4. 1985) anniskelukulutus olisi kas- vanut noin 3 %. Kolmanneksit- tain tarkasteltuna kulutuksen muutos jakaantui niin, että tam- mi-huhtikuussa kasvua oli 5,3 %, touko-elokuussa 6,5 % ja syys- joulukuussa 3,6 %. Keskiolutlain alainen anniskelukulutus väheni 0,9 %.

Taulukko 4. Alkoholilain alaisen anniskelukulutuksen määrä, rakenne ja osuus kokonaiskulutuksesta vuonna 1985, 100 %:n alkoholina

	tuh. litraa	muutos %	osuus-% anniskelu- kulutuksesta	osuus-% juomaryhmän kokonais- kulutuksesta
Viinat	1 226	+ 3,7	19,6	13,5
Muut väkevät juomat ...	751	+ 2,8	12,0	16,5
Väkevät yhteensä	1 977	+ 3,4	31,6	14,5
Viinit	273	+ 4,7	4,4	8,6
Long drink -juomat.....	446	+ 1,0	7,1	39,7
Vahva olut	3 502	+ 6,9	56,1	59,3
Keskiolut	52	- 3,2	0,8	0,7
Miedot yhteensä	4 273	+ 6,1	68,4	23,8
Kaikki yhteensä.....	6 250	+ 5,1	100,0	19,8

Keskiolutlain alainen keskioluen anniskelukulutus 100 %:n alkoholi- na oli 1 374 000 litraa, eli kulutus väheni 0,9 % edelliseen vuoteen verrattuna.

1970-luvun alusta lähtien on anniskelukulutuksessa ollut ha- vaittavissa siirtymistä väkevista juomista mietoihin. Tämä suun- taus jatkui kertomusvuonnakin. Esimerkiksi 10 vuotta aikaisem- min mietojen juomien osuus oli 59,9 % ja viime vuonna 68,4 %.

Taulukon 4 mukaan kasvoi kaik- kien muiden juomaryhmien kulu- tus paitsi väkevien viinien ja kes- kioluen. Eniten lisääntyi mieto- jen viinien ja vahvan oluen kulu- tus, edelliseen vuoteen verrattu- na molemmat kasvoivat 6—7 %.

Alkoholilain alaisen anniskelu-

kulutuksen osuus kokonaiskulutuksesta oli 19,8 %. Keskiolutilain alaisen anniskelukulutuksen osuus oli 4,3 %, joten koko anniskelukulutuksen osuus kokonaiskulutuksesta oli 24,1 %. Alkoholi-lain alaisen anniskelukulutuksen kotimaisuusaste oli 88 %.

Alkoholijuomien hintoja korotettiin 1. 1. 1985. Vähittäismyynti-hintoja korotettiin keskimäärin 5 %, ja anniskelukorvauksen korotus huomioon ottaen nousivat an-niskeluhinnat keskimäärin 6,1 %.

Taulukon 5 mukaan alkoholi-juomien kulutus asiakaspaikkaa kohti lisääntyi 1,8 %. Kulutuk-sen jakaantuminen tyypeittäin on pysynyt edellisten vuosien kaltaisena. Suurinta kulutus asiakas-paikkaa kohti oli olutravintolois-sa ja kortteli- ja kantapaikoissa. Niiden osuus anniskelukulutuk-sesta oli 38 % ja asiakaspaikoista 18 %.

Ravintolamyynnissä 20 eniten myytyä alkoholijuomaa (pl. mal-lasjuomat) olivat vuonna 1985 seuraavat:

	litraa
Gin Long Drink	8 112 187
Dry Vodka	1 212 303
Koskenkorva	1 198 684
Karahvipunaviini	435 555
Kolmen leijonan Whisky	371 334
Karahvivalkoviini	330 369
Dry Silver Gin	300 722
Cognac Monopol	222 606
Cider	173 693
Bacardi Carta Blanca	163 427
Gin	142 198
Ron Cabana	138 023
Jaloviina*	104 140
Liebfraumilch	74 091
Finlandia Elysée nro 1	72 823
Karahvirooseviini	63 326
Jaloviina***	58 719
Café	55 339
Campari Bitter	54 290
Egri Bikavér	51 809

Koko alkoholilain alaisesta an-niskelukulutuksesta edustaa 20 eniten myytyä lajia 87,3 %:a. Lista on pysynyt vuodesta toi-seen lähes muuttumattomana. Selvin muutos on ollut karahvi-viinien nouseminen listalle; ne-hän ovat syrjäyttäneet muita mietoja viinejä. Viinoista Dry Vodka on edelleen suosituin, mutta Koskenkorvan suosio on jatkuvasti lisääntynyt. Viineistä karahvipunaviinin kulutus kasvoi 9 % ja karahvivalko- ja karahvi-roseeviinin lähes 20 % edelliseen vuoteen verrattuna. Karahvivii-nien kulutus muodostaa mietojen viinien kulutuksesta noin puolet. Mallasjuomien kulutus on 57 % koko alkoholilain alaisesta annis-kelukulutuksesta.

Anniskeluravintoloiden myynti

Alkoholilain alaisten anniske-

Taulukko 5. Anniskelukulutus 100 %:n alkoholina asiakaspaikkaa kohti sekä kulutuksen juomaryhmittäinen jakauma ravintolatyypeittäin vuonna 1985

	kulutus/ asiakas- paikka litraa	muutos 85/84 %	tyypin %-osuus kokonais- kulutuk- sesta	tyypin %-osuus asiakas- paikoista	kulutuksen %-jakautuma juomaryhmittäin		
					väkevät juomat	viinit	mallas- ja long drink -juomat
Kaupunki- ja kokous- hotellit	14	+2	9	12	47	11	42
Lomahotellit	8	-2	3	8	52	5	43
Taajamahotellit	16	+1	14	17	44	3	53
A-ruokaravintolat	15	+4	6	9	23	13	64
B-ruokaravintolat.....	10	+1	2	3	—	13	87
Viihderavintolat.....	21	+4	25	22	37	2	61
Olutravintolat.....	45	-3	13	5	11	3	86
Kortteli- ja kantapaikat.....	35	+5	25	13	27	2	71
Poikkeukselliset.....	6	-1	3	11	38	8	54
Yhteensä.....	18	+2	100	100	32	4	64

Taulukko 6. Anniskeluravintoloiden myynti hintaryhmittäin ja tileittäin vuonna 1985

	erityis			ylempi			perus			kaikki			osuus-% myynnistä
	Mmk	±	%	Mmk	±	%	Mmk	±	%	Mmk	±	%	
Alko	229,12	+	7,0	762,73	+	10,5	886,42	+	9,2	1 878,27	+	9,5	28,6
Olut	72,10	+	15,4	578,66	+	16,8	1 107,45	+	14,5	1 758,21	+	15,3	26,8
Ruoka	396,74	+	8,6	1 104,28	+	12,5	838,24	+	14,3	2 339,26	+	12,4	35,6
Muu myynti ...	59,84	+	8,1	248,73	+	9,3	286,24	+	8,9	594,81	+	9,0	9,1
Yhteensä	757,80	+	8,7	2 694,40	+	12,5	3 118,35	+	12,4	6 570,55	+	12,0	100,0
Myynti/ ravintola	16,12			5,56			2,78			3,97			

Taulukko 7. Anniskeluravintoloiden myynnin jakauma tyypeittäin ja myynti asiakaspaikkaa kohti kuukaudessa vuonna 1985

	myynnin tileittäinen %-jakauma				kuukausimyynti/asiakaspaikka 85/84		
	Alko	olut	ruoka	muu myynti	mk	±	%
Kaupunki- ja kokoushotellit	31	13	48	9	2 138	+	6,1
Lomahotellit	27	12	51	10	1 284	+	3,6
Taajamahotellit	35	22	33	11	1 490	+	4,5
A-ruokaravintolat	18	18	58	6	2 488	+	6,0
B-ruokaravintolat	5	19	72	5	1 636	-	3,3
Viihderavintolat	35	30	24	11	1 551	+	5,8
Olutravintolat	22	52	20	7	2 451	+	4,1
Kortteli- ja kantapaikat	30	40	22	9	2 218	+	12,8
Poikkeukselliset	25	21	44	11	1 153	+	5,4
Keskimäärin	29	27	36	9	1 861	+	8,5

luravintoloiden myynti kasvoi 12,0 % eli 1,2 prosenttiyksikköä enemmän kuin edellisenä vuonna. Alkon myyjien lakon vaikutukset ravintolamyyniin näkyvät huhtikuussa, jolloin anniskelumyynnin kasvu oli 31,3 %. Eniten kasvoi viime vuonna oluen myynti, 15,3 % (taulukko 6). Kaikkien alkoholijuomien myynti kasvoi yhteensä 12,2 % ja ruoan myynti 12,4 %. Tarjoiluhintojen kasvu oli vuonna 1985 arviol-

ta 7,2 %, ja siitä oli alkoholijuomien hintojen kasvu 6,1 % sekä ruoan hintojen kasvu 8,6 %. Ruoan myynnin osuus kokonaismyynnistä on kasvanut tasaisesti viime vuosina.

Myynnin rakenne vaihtelee eri hintaryhmissä. Erityishintaryhmässä ja ylempässä hintaryhmässä on ruoan myynti suurinta. Toisaalta taas mallasjuomien kulutus oli suurinta perushintaryhmässä. Muiden alkoholijuomien

myynnin osuus oli kaikissa hintaryhmissä noin 30 %.

Taulukon 7 mukaan myynnin jakautumisessa tileittäin eri ravintolatyyppeiden kesken ei ole merkittävää muutosta edelliseen vuoteen verrattuna. B-ruokaravintoloissa ruoan myynnin osuus kokonaismyynnistä oli suurin eli 72 %. Oluen myynnin osuus oli suurin olutravintoloissa eli 52 %. Kokonaismyynti asiakaspaikkaa kohti kuukaudessa oli suurin A-

ruokaravintoloissa, 2 488 markkaa, ja olutravintoloissa, 2 451 markkaa.

Anniskelun valvonta

Anniskelurikkomusten aiheuttamien toimenpiteiden määrä alkoholilain alaisissa anniskeluravintoloissa on pysynyt viime vuosina melko vakiona: vuonna 1983 toimenpiteitä oli 136 ja vuonna 1984 niitä oli 139 (taulukko 8). Yleisimmät syyt toimenpiteisiin olivat päihtyneille anniskelu ja päihtyneiden oleskelun salliminen ravintolassa. Näistä 34 tapaukseen liittyi järjestyshäiriö. Alle 18-vuotiaille anniskeltiin 10 tapauksessa.

Keskioluen anniskelussa yleisimmät toimenpiteisiin johtaneet epäkohdat olivat päihtyneille anniskelu ja heidän oleskelunsa salliminen anniskelupaikassa. Toimenpiteiden määrä väheni edelliseen vuoteen verrattuna 41:llä. Tämä selittyy osaksi sillä, että keskioluen anniskelun hoito on yleisesti ottaen kohentunut ja samalla keskioluen anniskeluverkosto on laadullisesti parantunut. Tätä johtopäätöstä tukevat Helsingin kaupungin alueella sijaitseviin keskiolutpaikkoihin keväällä 1985 tehdyn Alkon tarkastuksen tulokset. Yhteensä tarkastettiin 275 keskioluen anniskelupaikkaa, ja annetuista huomautuksista yksikään ei koskenut keskioluen anniskelua, vaan ylihinnan perimistä, oluen hinnan puuttumista, kieltajulisteiden puuttumista ja epäsiisteyttä. Huomautuksia annettiin yhteensä 32.

Ravintolahenkilökunta

Alkoholilain alaisten anniskeluravintoloiden vakinaisen henkilökunnan määrä lisääntyi 294:llä eli 0,9 % (taulukko 9). Tähän vaikutti majoitushenkilökunnan määrän kasvu, joka oli 338 hen-

Taulukko 8. Valvontatoimenpiteet alkoholilain ja keskiolutlain alaisissa anniskelupaikoissa vuosina 1984 ja 1985

	AlkoL:n alaiset		OlutL:n alaiset	
	1984	1985	1984	1985
Lopulliset peruutukset	—	—	9	3
Määräaikaaiset anniskelu- kiellot	8	10	38	23
Anniskelukorvauksen me- nettämiset määräajalta	—	2	—	—
Varoitukset	59	43	62	40
Kirjeet	71	75	24	26
Ylihinnan takaisinperinnät	1	7	—	—
Yhteensä	139 ¹	137 ¹	133	92

¹ Vuonna 1984 kolmeen ja vuonna 1985 yhteen toimenpiteeseen liittyi velvoite anniskella alkoholijuomat osassa ravintolaa tai osan aikaa pöytien.

Taulukko 9. Ravintolahenkilökunnan lukumäärä vuonna 1985

	lukumäärä keski- määrin	muutos luku- määrä	85/84 %
Hovimestarit	1 412	— 4	— 0,3
Tarjoilijat ja tarjoilijaharjoittelijat	9 606	+172	+ 1,8
Vahtimestarit	2 470	— 70	— 2,8
Baarimestarit ja kassanhoitajat	3 697	— 67	— 1,8
Keittiöhenkilökunta	8 346	+ 41	+ 0,5
Soittajat ym. esiintyjät	627	— 83	—11,7
Muu henkilökunta	1 400	— 69	— 4,7
Ravintolahenkilökunta yhteensä	27 558	— 80	— 0,3
Majoitushenkilökunta	2 906	+338	+13,2
Johtajat	1 112	+ 20	+ 1,8
Konttorihenkilökunta	790	+ 16	+ 2,1
Vakinainen henkilökunta yhteensä	32 366	+294	+ 0,9
Osa-aikahenkilökunta	3 230	+250	+ 8,4

keä eli 13,2 %. Varsinaisen ravintolahenkilökunnan määrä väheni siten 0,3 %. Tarjoilijoiden määrä on vuodesta 1979 jatkuvasti lisääntynyt, näin kävi myös viime vuonna. Julkisuudessaakin

keskustelua herättänyt ns. elävän musiikin väheneminen anniskelupaikoissa näkyy myös soittajien ja muiden esiintyjien määrässä.

Juhani Hakala